

પુંસરી ગ્રામ પંચાયત: બાળ મૈત્રીપૂર્ણ અને સર્વાંગી વિકાસ, રાષ્ટ્રીય પુરસ્કારો વિજેતા

ડિસેમ્બર 2020: પુંસરી ગ્રામ પંચાયત (2011 પ્રમાણે વસ્તી 6,૦૦૦), તાલુકો તલોદ ભારત દેશના ગુજરાત રાજ્યના સાબરકાંઠા જિલ્લામાં આવેલ છે. પુંસરી ગ્રામ પંચાયત રાજ્યની રાજધાની ગાંધીનગરથી આશરે 80 કિ.મી. દૂર છે. 6 વર્ષથી ઓછી વયના બાળકોની વસ્તીમાં 578 (કુમારી 276, કુમાર 302) શામેલ છે. વસ્તીમાં એસસી સમુદાયના 410 વ્યક્તિઓ (196 સ્ત્રીઓ, 214 પુરુષ) અને એસટી સમુદાયના 5 વ્યક્તિઓ (3 સ્ત્રીઓ, 2 પુરુષ) શામેલ છે. સ્માર્ટ વિવેજ તરીકે જાણીતા પુંસરી બાળ વિકાસથી લઈને મહિલા સશક્તિકરણ સુધી અને સીસીટીવી કેમેરા અને જાહેર ઘોષણા પ્રણાલી જેવા આધુનિક ઉપકરણો સુધીના અસરકારક અને કાર્યક્ષમ કાર્યક્રમોથી સજ્જ છે. અત્યાર સુધીમાં રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય એવા લગભગ 80,000 પ્રતિનિધિઓએ મુલાકાત લીધી છે, એવી પુંસરી ગ્રામ પંચાયત સુશાસનનું એક ઉદાહરણ છે.

શાસન: પુંસરીમાં બે સરપંચોના નેતૃત્વ હેઠળ પરિવર્તન થયું છે: શ્રી હિમાંશુ પટેલ (2006-2016) અને શ્રીમતી સુનંદાબેન પટેલ (વર્ષ -2017થી હાલ સુધી) (જમણી બાજુના ફોટા, અનુક્રમે પ્રથમ અને બીજા). ગ્રામ પંચાયત સંકલન સમિતિ (જીપીસીસી)ની રચના કરવામાં આવી હતી જે સક્રિય છે. વર્ષ 2011માં ગામમાં ગરીબી રેખા હેઠળ 228 કુટુંબો હતા, જે હવે ઘટીને 60 થઈ ગયા છે. વર્ષ 2006માં ગ્રામ પંચાયત પાસે બેંકમાં રૂ. 2 લાખ હતા અને 2012માં તે રૂ. 1.5 કરોડ છે. આ સિદ્ધિ નાણાકીય સુશાસનથી શક્ય બની છે. પુંસરીને કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા નિર્મલ ગ્રામ એવોર્ડ અને ગુજરાત સરકાર દ્વારા શ્રેષ્ઠ ગ્રામ પંચાયત (2010-11) સહિતના અનેક એવોર્ડ મળ્યા છે.

બાળ પોષણ અને શિક્ષણ: બાળ કુપોષણ દર શૂન્ય ટકા છે, જે સારી રીતે બાંધકામ થયેલ અને સારી રીતે સંચાલિત આઠ આંગણવાડી કેન્દ્રો દ્વારા શક્ય બન્યું છે. તમામ આંગણવાડી કેન્દ્રોમાં બાળકોને હાથ ધોવા માટે સાબુ અને રૂમાલ સહિતની સગવડ વાળા સ્વચ્છ શૌચાલયો છે. દર વર્ષે શાળાઓમાં બધા ઉંમર પ્રમાણે પાત્ર બાળકોની નોંધણી થાય તેની ખાતરી કરવામાં આવે છે. ગરીબ ઘરના દીકરા-દીકરીઓ પણ શાળામાં નિયમિત રીતે ભણી શકે તે માટે તેઓને સમૃદ્ધ પરિવારો દ્વારા દત્તક લેવામાં આવે છે, જેથી કરીને કોઈ પણ બાળક ભણતર અધૂરું મૂકે નહિ. અટલ એક્સપ્રેસ મિનિબસ (20 બેઠકો વાળી) વિદ્યાર્થીઓને પાંચ પ્રાથમિક શાળાઓ (ધોરણ 5 સુધી) અને ચાર માધ્યમિક શાળાઓ (ધોરણ 8 સુધી) સુધી જવા આવવાની મફત સેવા પૂરી પાડે છે. શાળાઓના વર્ગખંડોમાં સીસીટીવી કેમેરા, સારી રીતે સજ્જ કમ્પ્યુટર લેબ, પુસ્તકોની લાઇબ્રેરી, રમતગમતના મેદાન, સ્વચ્છ પીવાનું પાણી, દીકરીઓ અને દીકરાઓ માટે અલગ શૌચાલયો (જે નિયમિત સાફ થાય છે), અસરકારક મધ્યાહન ભોજન (દર મહિને એક વિશેષ ભોજન સહીત)ની સેવાઓ ઉપલબ્ધ છે.

મહિલા સશક્તિકરણ: કુલ 1,200 સભ્યો સાથે 108 મહિલાઓના સ્વ-સહાય જૂથો (એસએચજી) છે; લોન માટે બેન્કો સાથે જોડાયેલા 90 સ્વ-સહાય જૂથો છે, જે ફરતું ભંડોળ ધરાવે છે. સીવણ, મહેંદી, બ્યુટી પાર્લર, માટીકામ વગેરે તાલીમ કાર્યક્રમો યોજવામાં આવ્યાં હતાં અને સરકાર દ્વારા બાંધવામાં આવેલા શોપિંગ સેન્ટરમાં મહિલાઓ દ્વારા તેમના ઉત્પાદનો વેચવા માટે આઠ દુકાનો છે.

જાહેર આરોગ્ય, પીવાનું પાણી, સ્વચ્છતા, કૃષિ અને અન્ય ક્ષેત્રો: માતા અને શિશુ મૃત્યુ દર શૂન્ય ટકા છે. પ્રાથમિક આરોગ્ય કેન્દ્ર પ્રસૂતિ, દવાઓની દુકાન અને લાઇબ્રેરીની સેવા 24 કલાક આપે છે. પીવાનું શુદ્ધ પાણી પાંચ બોરવેલ દ્વારા દરેક ઘર સુધી પહોંચાડવામાં આવે છે. જળ શુદ્ધિકરણ માટે રિવર્સ ઓસ્મોસિસ (આરઓ) પ્લાન્ટ છે અને ચાર હેન્ડપંપ પણ છે. ગામના તમામ 73 કુવાઓ નિયમિતપણે વરસાદી પાણીથી રિચાર્જ કરવામાં આવે છે. બધા મકાનોમાં શૌચાલયો બનાવેલા છે. આખું ગામ કચરો અને વરસાદી પાણીના સંચાલન માટે ભૂગર્ભ ગટર વ્યવસ્થાથી સુસજ્જ છે. પૈસા આપીને ઉપયોગ કરી શકાય તેવા સાર્વજનિક શૌચાલયો બસ સ્ટેશન નજીક બનાવેલા છે. ઉજ્જડ જમીનમાં ફળ અને ઔષધીય છોડોનું વાવેતર કરવામાં આવ્યું છે. પુંસરી પાસે અંતિમ સંસ્કાર માટે સારી રીતે સંચાલિત સ્મશાન છે. અસ્થિને કુંભમાં સાચવીને વર્ષમાં એકવાર હરિદ્વાર અથવા અન્ય ધાર્મિક સ્થળો પર વિસર્જન માટે ગ્રામ પંચાયતના સભ્યો સેવા આપે છે.

નેતૃત્વ: શરૂઆતમાં સરપંચ (શ્રી હિમાંશુ પટેલ)એ ગ્રામ પંચાયતના તમામ સભ્યો, ગામ કક્ષાના કાર્યકરો, સરકારી વિભાગના અધિકારીઓ તેમજ વાજબી ભાવની દુકાન અને મધ્યાહન ભોજનના સંચાલકોને સમાવિષ્ટ કરીને ગ્રામ પંચાયત સંકલન સમિતિ (જીપીસીસી)ની રચના કરી હતી. ગામ કક્ષાના કાર્યકરો અને અન્ય લોકોને શરૂઆતમાં થોડું અઘરું લાગ્યું, કારણ કે તેઓ આવા સંકલન માટે ટેવાયેલા ન હતા, પરંતુ સરપંચની દ્રઢ ઇચ્છાશક્તિના પરિણામે જીપીસીસીને નિયમિત અને અસરકારક બનાવવામાં આવી હતી.

ગામનું સમાચાર પત્ર શરૂ કરવામાં આવ્યું, જેમાં ગામના સારા સમાચાર બાળકો જ લખે તેવું તેમને પ્રોત્સાહન આપવામાં આવ્યું. તેથી બાળકોની ભાગીદારી વધી.